

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

MĘŻCZYŻNA I PAŃSZCZYŻNA

OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

Dlaczego podstawowy rzeczownik nazywający osobę płci męskiej ma takie zakończenie jak rzeczowniki żeńskie? Ta polszczyzna, ta pańszczyzna, ta włoszczyzna i ta dziczyszna – a tu nagle TEN MĘŻCZYŻNA? No, cóż, najpierw była to TA MĘŻCZYŻNA, a ściślej rzecz biorąc: ta męzczyzna, a dopiero później – TEN MĘŻCZYŻNA... A było to tak...

W prasłowiańszczyźnie był przymiotnik dzierżawczy *mъžьskъ 'właściwy mężowi; męski', a od niego za pomocą przyrostka -ina, który w tamtych czasach pełnił taką funkcję jak dzisiaj przyrostek -ość, utworzono rzeczownik *mъžьščina oznaczający cechę, a więc 'męskość'. Mniej więcej od XV w. rzeczownik męzczyzna nabiera drugiego znaczenia, kolektywnego 'zbiór osobników męskich'. W tym czasie również – pod wpływem bardziej ekspansywnego przyrostka -yzna / -izna – męzczyzna przekształca się w MĘŻCZYŻNĘ. W „Rozmyślaniach przemyskich” czytamy, że „wiele męszczyzny młodych i starych przyszło”, a Strykowski wspomina, że „Krzyżacy posiekwszy męzczyżnę wszystkę, dziatki i niewiasty pobrali”. Dopiero od XVI w. MĘŻCZYŻNA powszechnie zyskuje nowe znaczenie 'osobnik płci męskiej', a wraz z nim – rodzaj męski.